

LUNDS
UNIVERSITET

BESLUT

Diarienummer V 2024/2838

Datum 2025-03-13

Adressat

Utbildningsdepartementet

Rektor

Yttrande över betänkandet Ämneskunskaper och lärarskicklighet – en reformerad lärarutbildning (SOU 2024:81)

Ert diarienummer: U2024/02723.

Lunds universitet har fått möjlighet att yttra sig över rubricerad remiss.

Sammanfattning

Lunds universitet understryker vikten av att den akademiska friheten och institutionella autonomi upprätthålls och respekteras. Den ökade politiska styrningen av utbildning och forskning har inte minst fått negativa konsekvenser för lärarutbildningarna. Det lärarutbildningarna framför allt behöver är stabila och långsiktiga förutsättningar och rimliga ekonomiska villkor.

Lunds universitet ställer sig inte avvisande till förslaget om C i svenska, men ser samtidigt flera negativa konsekvenser. Universitetet efterlyser undantag för vissa utbildningar samt en uppföljning av åtgärden. Lunds universitet ställer sig positiv till att kognitionsvetenskap med relevans för lärarutbildning ska få ett ökat fokus på lärarutbildningarna. Samtidigt är universitetet negativt inställt till omfattningen och detaljrikedomen som förslagen får i examensordningen. Lunds universitet stödjer förslaget att höja ersättningen till lärarutbildningarna.

Övergripande synpunkter

Lunds universitet vill inledningsvis börja med att understryka vikten av att den akademiska friheten och den institutionella autonomi upprätthålls och respekteras. Den akademiska friheten för studenter, lärare och forskare samt lärosätenas organisatoriska självbestämmande utgör en absolut förutsättning för verksamheten vid universitet och högskolor. Detta innebär att det är lärosätena själva, inom sin kollegiala krets, som i huvudsak ska bedöma och styra hur utbildning och forskning ska genomföras. Samtidigt har lärosätena ett samhällsansvar och ska vara en integrerad, lyhörd och aktiv del av samhället.

Den politiska styrningen har under de senaste decennierna ökat av både utbildning och forskning. Lärarutbildningarna är ett tydligt exempel på detta och har drabbats av åtskilliga och återkommande förändringar och reformer. Inga andra utbildningar har varit föremål för så omfattande politiskt intresse och frekvent styrning. Den politiska reformivern har på flera sätt negativt påverkat lärarutbildningarna genom ryckighet, osäkerhet, organisatorisk stress och detaljstyrning.

Lunds universitet vill understryka vikten av att lärarutbildningarna inte blir en arena för politiska ambitioner och stridigheter. Lärarutbildningarna behöver få stabila och långsiktigt hållbara förutsättningar. Rimliga ekonomiska förutsättningar och stabilitet är de enskilt viktigaste faktorerna för att åstadkomma en högkvalitativ lärarutbildning som kan generera duktiga lärare.

Synpunkter på förslagen

I följande svarar Lunds universitet på de olika förslagen som utredningen presenterar. Det är utredningens numrering och rubriker som används. Flera av utredningens förslag handlar om utbildningar som Lunds universitet inte har och dessa avsnitt väljer universitetet att inte kommentera.

11.3 Skärpta krav på kunskap i svenska

Utredningen har varken gjort analyser eller konsekvensbedömningar av hur behörighetskravet C i svenska slår för olika lärosäten och olika ämnen. Lunds universitet ser denna brist som både anmärkningsvärd och olycklig. När universitetet granskar hur förslaget kan komma att slå vid Lunds universitet är det särskilt naturvetenskapliga ämnen som drabbas av färre studenter och att det framför allt är män som saknar C i svenska och därmed som slås ut. Att utredningen inte närmare analyserat hur förslaget om C i svenska påverkar ämnena och satsningarna inom STEM samt könsbalansen ser Lunds universitet som en betydande brist.

Även om Lunds universitet har principiella betänkligheter kring den ökade styrningen av lärosätena ställer sig inte universitetet avvisande till förslaget om C i svenska. Lunds universitet ställer sig dock endast positiv till förslaget om det samtidigt innebär att den föreslagna höjningen av ersättningsbeloppet genomförs. Universitetet vill dock lyfta fram möjligheten att differentiera kravet på C och att regeringen överväger möjligheten att undanta ämnen kopplade till STEM-utbildningar samt utbildningar som genomför antagningsprov, som ämneslärarutbildningen i musik. Lunds universitet vill understryka vikten av att åtgärden att kräva minst C i svenska behöver följas av en utvärdering så snart som möjligt för att säkerställa att åtgärden inte leder till oönskade konsekvenser.

En grundpremiss och utgångspunkt för utredningen är att det är acceptabelt att antalet utbildade och behöriga lärare minskar i vårt land det kommande decenniet. Utredningen gör ingen egentlig konsekvensbedömning av vad detta skulle kunna innebära för enskilda elever, skolor, huvudmän och samhället i stort. Utredningen berör inte heller vilka möjliga konsekvenser förslaget kan få för den svenska gymnasieskolan. Lunds universitet ställer sig frågande till denna brist på helhetsanalys och konsekvensbeskrivning.

Utredningen har inte heller tagit hänsyn till utredningen om likvärdiga betyg och meritvärden (Dir. 2023:95) som nyligen lämnade sitt betänkande (SOU 2025:18) till regeringen. Även om betänkandet inte var färdigt under den tiden som denna utredning pågick var dess huvudförslag kända – en tiogradig skala, inga definierade mål för de olika betygen och en kalibrering av betygen med resultaten på nationella prov. Betygsutredningens förslag påverkar förslagen i den nu aktuella remissen på flera olika sätt. Lunds universitet menar att det är olyckligt att lärarutbildningsutredningen inte gavs en utredningstid och ett uppdrag som harmoniserade med betygsutredningen. Lunds universitet förutsätter att dessa två betänkanden behandlas sammanhållet i det fortsatta arbetet inom Regeringskansliet.

11.7 Möjlighet att komplettera för behörighet

Lunds universitet ser detta förslag som en viktig följd av att införa skärpt kunskap i svenska. De potentiella studenter som saknar behörighet i ett nytt system behöver tas om hand och ges möjlighet att komplettera. Utredningen gör dock ingen bedömning av hur detta kan och bör fungera i praktiken. Detta är en ny form av utbildning som behöver utvecklas och byggas upp på relativt kort tid, utan att det kommande behovet och intresset är känt. Utbildningen och systemet behöver till betydande del byggas upp innan de nya reglerna träder i kraft och innan de ökade resurserna finns tillgängliga.

Lunds universitet menar att regeringen bör anslå särskilda medel för att dessa nya utbildningar ska kunna byggas upp inom lärosätena samt att tilldelningen av sådana medel bör ske så att samarbeten mellan lärosäten uppmuntras och underlättas. Regeringen behöver även klargöra vilket förväntat ansvar lärosätena ska ha för dessa utbildningar i förhållande till Komvux.

12.1 Fortsatt satsning på alternativa vägar till en lärarexamen

Lunds universitet ställer sig positiv till en fortsatt satsning på alternativa vägar till en lärarexamen. Även om Lunds universitet inte ingår i försöksverksamheten om KPU 60 motsätter sig inte universitetet en förlängning av denna. Det är viktigt att UKÄ:s utredning om de alternativa vägarna är genomgripande och belyser både kvantitet och kvalitet. Samtidigt kan universitetet se fördelar med att beslut om en förlängning anstår tills UKÄ:s utvärdering av de alternativa vägarna är klar.

13.3 Samverkan för lärarutbildningarna ska öka

Lunds universitet menar att utredningen inte beskriver alla de faktiska problem och utmaningar som finns för att kunna samverka mellan lärosäten. Det finns flera hinder för samarbete som regeringen bör undanröja. Exempel på sådana hinder är möjligheten att gemensamt med andra lärosäten kunna söka examenstillstånd för en utbildning och att ha gemensamma beslutande organ.

SUHF arbetar med att belysa hur det faktiska samarbetet fungerar mellan lärosätena och hur de kan bli fler. Två av delprojekten ska titta på var sin utbildningsinriktning – ämneslärarutbildning och professionsutbildningar inom hälso- och sjukvården. Därutöver ska ett tredje delprojekt ta ett samlat grepp om vad som krävs för att samarbetet inom alla olika typer av utbildningar ska kunna bli bättre. Regeringen bör följa detta arbete och vid behov tillsätta en särskild utredning för att undanröja hinder och skapa bättre förutsättningar för samarbeten.

14.1.1 Utrymme för ämnesstudier och ämnesdidaktiska studier ska öka

Lunds universitet ställer sig positiv till att ämnesstudier och ämnesdidaktik får ett ökat utrymme. Universitetet vill särskilt understryka vikten av att forskning kopplad till ämnesdidaktik ökar. Att adjungerade adjunkter från gymnasieskolan kommer in i ämnesdidaktiken är också positivt men kräver administrativa och organisatoriska resurser.

14.2.1 UVK ska minskas från 60 till 45 högskolepoäng

Att skapa lärarutbildningar som är längre är inte en lösning. Därav ställer sig Lunds universitet positiv till att den utbildningsvetenskapliga kärnan (UVK) minskar i omfång enligt förslaget. Samtidigt menar universitetet att det framöver behöver följas upp och utredas vad denna förändring får för konsekvenser.

14.2.2 UVK ska inriktas mot den kommande yrkesutövningen

Lunds universitet välkomnar att utredningen betonar vikten av att lärarutbildning ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och att teori och praktik är centrala perspektiv. Lunds universitet är dock kritisk till den detaljnivå som presenteras av utredningen och konstaterar att detta saknar motsvarighet för den övriga högre utbildningen.

14.5.1 Övningsskolor är fortsatt viktiga

Lunds universitet ställer sig positiv till att antalet övningsskolor fortsätter att öka. Universitetet vill lyfta fram att det är viktigt att huvudmän ger förutsättningar till VFU-handledarna i form av tid, oavsett om det är en övningsskola eller inte.

15.4 Ökat fokus på kognitionsvetenskap med relevans för lärarutbildningarna

Lunds universitet ställer sig positiv till att kognitionsvetenskap med relevans för lärarutbildning ska få ett ökat fokus på lärarutbildningarna. Detta leder till att blivande lärare får en bättre professionell kunskapsbas att stå på. Universitetet ser också positivt på att använda kurser som ges inom ramen för Skolverkets fortbildningssatsning som utgångspunkt för utformning och framtagande av kursinnehåll och upplägg. För att öka likvärdigheten avseende dessa kurser och deras innehåll menar universitetet att det bör övervägas att utarbeta en nationell samordning.

15.5 Kognitionsvetenskap bör ingå i de ämnesdidaktiska studierna

Lunds universitet ställer sig positiv till att kognitionsvetenskap med relevans för lärarutbildning bör ingå i de ämnesdidaktiska studierna.

15.6 Lärarutbildare behöver fortbildas i kognitionsvetenskap

Lunds universitet ställer sig positiv till att de lärosäten som anordnar fortbildningskurser i kognitionsvetenskap för yrkesverksamma lärare också får i uppdrag att anordna kompetensutveckling för lärarutbildare som ska undervisa i kognitionsvetenskap på lärarutbildningarna.

Lunds universitet har både god kompetens och beredskap att tillhandahålla detta, i samverkan med universiteten i Uppsala, Göteborg och Umeå.

15.7 Ökade satsningar på kognitionsvetenskap ska utvärderas av UKÄ

Lunds universitet ställer sig positiv till förslaget.

15.8 Satsning på forskning i kognitionsvetenskap med relevans för lärarutbildningarna

Lunds universitet ställer sig positiv till förslaget. En lärosätesövergripande forskarskola i kognitionsvetenskap med inriktning på lärande och undervisning är en viktig insats. Lunds universitet har goda förutsättningar att ta en aktiv roll i etablerandet och uppbyggandet av en sådan forskarskola. Samtidigt vill universitetet lyfta fram vikten av att en sådan forskarskola kombineras med en satsning på forskning inom området.

17.3 Förslag till nya examensmål

Enligt utredningens direktiv borde antalet mål och uppgifter i examensordningen minska. I utredningens förslag minskar också dessa till numerären, men samtidigt blir de nya målen innehållsmässigt mer omfattande. Utgångspunkten för examensordningen är att den ska vara övergripande, kortfattad och koncentrerad till det väsentliga. Lunds universitet menar att examensordningen för lärarutbildningarna även i och med detta förslag är allt för omfattande och detaljerad. Målträngseln, som även utredningen identifierar, kommer att bestå och försvåra för lärosätena och de utbildningsansvariga att kunna få till en anpassad och relevant lärarutbildning.

Lunds universitet menar att den nuvarande examensordningen i sin grund behöver reformeras, med färre detaljerade mål för framför allt legitimationsyrkena samt göra examensordningen mindre känslig för politisk styrning.

18.2.2 Särskilda ersättningsbelopp ska införas för ämnesstudier och ämnesdidaktiska studier

Lunds universitet ställer sig positiv till den föreslagna höjningen av ersättningsbeloppen och justeringen av prislapparna. Denna insats är den i särklass viktigaste åtgärden regeringen kan göra för att stärka svensk lärarutbildning och därmed få ut bättre lärare till skolorna. Universitetet vill dock flagga för att modellen innebär flera administrativa utmaningar och en ökad administration.

Beslut

Beslut att avge detta yttrande har fattats av undertecknad rektor i närvaro av förvaltningschef Susanne Kristensson efter hörande av representant för Lunds universitets studentkårer och efter föredragning av planeringschef Elisabeth Pupp, Universitetsledningens stab. I handläggningen av ärendet har stabsråd Tim Ekberg deltagit.

Erik Renström

Dokumentet är signerat digitalt, se slutet av dokumentet.